

מחווה למורה · לשון · כיתות ז'–"א

מחווה – מאיפה באו מילות הבחירות?

תשובות, תשובות אפשריות והערות לבדיקה

מקורות שנבדקו: משנה, יומא ג, ט; ד, א · ישעיהו כח, כ · דברי הימים ב לה, יב · מילון האקדמיה ללשון העברית ומאמריה ("קלפי ופרגוד"; "מפלגה, סיעה ורשימה"; יחדה ונגדה) · מילונים של יוונית ושל לטינית.

חלק א' – הבנת הנקרא

- המשמעות המקורית של קלפי והשימוש בה במקדש
מקור יווני (ἀλάπης): כד, כלי קיבול – גם כלי שממנו שולפים גורלות.
במקדש ביום הכיפורים היו בקלפי שני גורלות; הכוהן הגדול שלף מתוכה את הגורלות, ועל פיהם נקבע מה יעשה בכל אחד משני השעירים. (שני פרטים לתשובה מלאה).
- איזו מילה שאולה מן היוונית?
ב. פֶּתֶק (מן πτεράκιον – לוח כתיבה קטן).
- הקשר בין מצע במקרא למצע של מפלגה
במקרא – מה שפורשים על המיטה כדי לשכב עליו, כלומר בסיס. מצע של מפלגה – הבסיס הרעיוני (עקרונות ותוכניות) שעליו המפלגה "עומדת".
המשותף: בסיס / תשתית שדבר נשען עליו. אפשר לקבל גם השוואה ל-platform.
- מה "משעשע" בשם מפלגה?
השם בא מן השורש פ-ל-ג – חלוקה והתפצלות, אבל כל מפלגה מנסה דווקא לאחד ולאסוף סביבה כמה שיותר בוחרים. (יש להצביע על הניגוד בין משמעות השורש לבין מטרת המפלגה).
- נכון / לא נכון
א. לא נכון – המילה מופיעה בתנ"ך פעם אחת בלבד (דברי הימים ב לה, יב).
ב. נכון.
ג. לא נכון – יִחְדָּה = קואליציה; החלופה לאופוזיציה היא נִגְדָּה.
ד. לא נכון – קלפי היא מילה ממין נקבה ("הקלפי נפתחה").

חלק ב' – שורשים, בניינים ומשפחות מילים

6. השורשים

המילה	השורש	המילה	השורש
בְּחִירוֹת	ב-ח-ר	כְּנֶסֶת	כ-נ-ס
מִצֵּעַ	י-צ-ע	נָצִיג	נ-צ-ג (לקבל גם י-צ-ג)
מִפְלָגָה	פ-ל-ג	רֹב	ר-ב-ב
הַצָּעָה	י-צ-ע	הַתְּכַנְסוּ	כ-נ-ס

7. מבחר ומבחן – אותה משפחה?

דנה אינה צודקת. מבחר – מן השורש ב-ח-ר (בחירה); מבחן – מן השורש ב-ח-ן (בחינה). דמיון בצליל אינו מעיד על שורש משותף; מילים מאותה משפחה חולקות שורש ומשמעות בסיסית.

8. שורש ובניין

הפועל	השורש	הבניין
בָּחַר	ב-ח-ר	פָּעַל (קל)
נִבְחַרְה	ב-ח-ר	נִפְעַל
הִתְפַּלֵּג	פ-ל-ג	הִתְפַּעַל
הִצִּיעַ	י-צ-ע	הִפְעִיל
הִתְכַּנסוּ	כ-נ-ס	הִתְפַּעַל
מִיַּצָּג	י-צ-ג	פָּעַל

9. משפחת מילים

כ-נ-ס (שלא בטקסט): הִתְכַּנסוּת, כְּנִיסָה, הִכְנָסָה, נְכִנס, מְכַנֵּס, מִתְכַּנְסִים.
פ-ל-ג (שלא בטקסט): פְּלוּגָה, מְפַלֵּג, פֶּלֶג, מְפַלְגִית, פְּלָגָנוּת.
משפט לדוגמה: "חברי הוועדה מתכנסים הערב כדי לספור את הקולות." (כל משפט תקין שעוסק בבחירות).

10. מי לא שייך?

פֶּלֶל – שורשו פ-ל-פ-ל (שורש מרובע), ואין לו קשר לחלוקה. שאר המילים מן השורש פ-ל-ג.

חלק ג' – מילים שאולות ומילים עבריות

11. מיון

מילים עבריות	מילים שאולות (והשפה)
מָצַע (תנ"ך) · מְפַלְגָה (תנ"ך) · רֹב (תנ"ך) · כְּנָסָה (שורש עברי; לשון חכמים)	קֶלֶפִי – יוונית · פֶּתֶק – יוונית · קוֹאֲלִיצְיָה – לטינית · אוֹפּוֹזִיצְיָה – לטינית

12. התאמה

קלפי – ד · פתק – ה · מצע – א · מפלגה – ו · כנסת – ב · קואליציה – ג

13. "תרגום" עם יחד ונגדה + עמדה

"חברי הנהגה הצביעו נגד הצעת החוק של הנהגה."

עמדה: כל עמדה מתקבלת אם יש לה שני נימוקים. דוגמאות: בעד – "מילה עברית קצרה ושקופה; מבינים מיד את המשמעות מן 'יחד' ו'נגד'." נגד – "המילים הלועזיות כבר מוכרות לכולם, והחדשות נשמעות זרות."

חלק ד' – דקדוק עם מילות הבחירות

14. יחיד ורבים

יחיד	רבים	יחיד	רבים
קלפי	קלפיות	מפלגה	מפלגות
פתק	פתקים	ועדה	ועדות
מצע	מצעים	נציג	נציגים

15. צירופי סמיכות

הביטוי	סמיכות	סמיכות מיוחדת
ועדה של בחירות	ועדת בחירות	ועדת הבחירות
מצע של מפלגה	מצע מפלגה	מצע המפלגה
תיבה של קלפי	תיבת קלפי	תיבת הקלפי
נציגים של ציבור	נציגי צבור	נציגי הציבור
חברים של כנסת	חברי כנסת	חברי הכנסת

לבדיקה: היידוע בא לפני **הסומך** בלבד (לא "הוועדת הבחירות"). בנסמך בנקבה ה-ה' הופכת ל-ת' (ועדה ← ועדת, תיבה ← תבת), ובזכר רבים -ים ← י- (נציגים ← נציגי).

16. 3 השגיאות בהודעה

1. **נפתח** ← **נפתחה** (קלפי – נקבה).
2. **וייסגר** ← **ותסגר** (נקבה, עתיד).
3. **שלושה מפלגות** ← **שלוש מפלגות** (מפלגה – נקבה; שם המספר לנקבה בלי ה').

חלק ה' – משימת יצירה

17. ממציאים מילה

מחווה (4 רכיבים): מילה חדשה ובהירה · שורש עברי קיים שמשמעותו מתאימה · הסבר דרך היצירה (משקל, הלחם או צירוף) · משפט תקין שמשמש במילה.

דוגמאות לתשובות אפשריות: **מדבקת "הצבעתי!"** – **מצבעה** (שורש צ-ב-ע, משקל מקטלה כמו מחברה) · **סלפי ליד הקלפי** – **קלפיצלום** (הלחם: קלפי + צילום) · **התור הארוך מחוץ לקלפי** – **קלפיתור** (הלחם: קלפי + תור)

לוח הבחירה – מה בודקים

משימה	מה מצפים לראות
5 • חובה – מסבירים לצעירים	פסקה של 5-6 שורות בשפה פשוטה; שתי מילים לפחות; לכל מילה – מקור (שורש או שפה) ומשמעות ישנה וחדשה; ניסוח במילים של התלמיד, לא העתקה מן הטקסט.
1 • כרטיסיות	5 כרטיסיות מדויקות (שורש / שפת מקור + משמעות).
2 • תעודת זהות	כל השדות מלאים ונכונים על פי הטקסט; הבחנה בין משמעות ישנה לחדשה.
3 • אורחות מחו"ל	שתי מילים לועזיות עם מקור נכון; חלופה עברית שבנויה משורש מתאים ומוסברת.
4 • ראיון עם הקלפי	5 שאלות ותשובות שמשלבות מידע נכון מן הטקסט (משנה, יוונית, מין נקבה, "עבודה חדשה").
6 • משפטים ברבים	5 משפטים תקינים; צורות רבים נכונות (קלפיות, פתקים, מצעים...) והתאם במין ובמספר.
7 • ויכוח	טענה ברורה, שני נימוקים, משפט סיכום, מילות קישור מתאימות.
8 • מבחר מן ב-ח-ר	4 מילים נכונות מן השורש (למשל: מְבַחֵר כבר בטקסט – לא נחשב; בְּחִירָה, נְבָחֶרֶת, מְבַחֵר, בְּחִיר, בְּחֶרֶן) ומשפט לכל אחת.
9 • תשבץ	6 הגדרות נכונות וברורות; תשבץ פתיר.

דוגמה לפסקת החובה: "המילה קלפי ממש עתיקה: היא באה מיוונית, ושם פירושה כד. במשנה מסופר שבקלפי היו גורלות ביום הכיפורים. היום שמים בה פתקי הצבעה. המילה מפלגה באה מן השורש פ-ל-ג, שפירושו לחלק – מצחיק, כי מפלגה רוצה דווקא לאחד אנשים."